

Oponentský posudok dizertačnej práce Mgr. Mgr. Kateřiny Vlčkovej
„Strategie učení cizímu jazyku“ (MU Brno, Pdf 2005)

Pri každej dizertačnej práci je veľmi dôležité (povedal by som strategické) zvoliť si závažnú problematiku. Závažná problematika je taká, ktorá je relatívne nová, neošúchaná, alebo ponúka nový uhol pohľadu na starý problém. Dizertačná práca Kateřiny Vlčkovej zodpovedá (dokonca) obidvom kritériám. Koncept stratégie učenia, ktorý rieši v práci, predstavuje do istej miery nový paradigmu v lingvodidaktike – prináša nové pojmy a svojbytnú koncepciu ich skúmania. Ale na druhej strane sa pod stratégiami učenia skrýva vo veľkej miere to, čo v našej (neanglosaskej) lingvodidaktike existovalo po pojmom spôsoby alebo metódy učenia sa.

Dizertačná práca Kateřiny Vlčkovej presne zodpovedá svojmu názvu: zaoberá sa stratégiami, ktoré používajú žiaci pri učení sa cudziemu jazyku, pričom jadrom práce a kľúčovým motorom, ktorým naplní svoju teóriu o tomto koncepte, je rozsiahly empirický výskum.

Práca si kládla za cieľ preskúmať a vyjadriť sa k teoretickým, empirickým a metodologickým problémom stratégií učenia sa cudzieho jazyka. V teoretickej časti dizertantka koncentrovala na zmapovanie a porovnanie rôznych koncepcií stratégií učenia sa, prezentuje viacero systémov ich klasifikácií a nakoniec modeluje vlastnú, relatívne samostatnú klasifikáciu, ktorá sa potom stala rámcom pre jej empirický výskum.

V empirickej časti sa dizertantka venovala trom empirickým výskumom. V prvom, ktorý považujem za najzávažnejší, mapuje zastúpenie jednotlivých stratégií učenia sa CJ u súboru gymnazistov z Brna. Výskum priniesol nesmierne bohaté dáta, ktoré sa ako celok ani nezместili do dizertácie a jej príloh, takže autorka odkazuje čitateľa i na svoj archív. I keď údaje o frekvencii používaných stratégií žiakmi nie sú prekvapujúce, sú závažné, pretože nás utvrdzujú v tom, aké stratégie žiaci favorizujú. Zaujímavé je zisťovanie efektivity stratégií učenia sa, i keď k tomuto údaju budem mať komentár. Dva ďalšie empirické výskumy sú dopĺňujúce a týkajú sa pohľadu učiteľa na vyučovanie stratégií učenia sa a interview so žiakmi, ktorým sa zisťoval neštruktúrovaný pohľad na stratégie v porovnaní s tým, ktorý bol v dotazníku pre žiaka.

Páči sa mi, že hoci autorka prispela závažným spôsobom k rozvoju teórie o stratégiách učenia sa CJ, čestne a otvorene deklaruje neuzavretosť problematiky v celom rade čiastkových problémov a anticipuje otázky pre následný výskum i pre pedagogickú prax a vzdelávanie učiteľov. Vynikajúce a dômyselné je štatistické spracovanie empirických dát a vzorná a pedantná je ich grafická prezentácia. Excelentná je interpretácia zistení, pri ktorom autorka nielenže nebola zahľtená dátami, ale dokázala sa veľmi dômyselne v nich navigovať a podať ich zmysluplné a zaujímavé vysvetlenie.

Text je napísaný zrozumiteľne a prehľadne, autorka využíva odkazovanie smerom dopredu v texte, čím čitateľa vedie v textovej štruktúre. S odbornou literatúrou pracuje pedantne a disciplinovane, jej prehľad zahraničnej, najmä anglicky písanej literatúry, je vynikajúci. Dokáže dobre porovnávať, kriticky hodnotiť a syntetizovať jednotlivé informácie, názory i teoretické koncepcie.

Problémové miesta na diskusiu:

- Pri výskume stratégií učenia sa CJ pomocou dotazníka nešlo o reálne používanie týchto stratégií žiakmi, ale len o deklarované používanie. Je to významný rozdiel, ku ktorému sa autorka na viacerých miestach textu vyjadruje. Žiaľ, formulácia cieľa výskumu na s. 70 explicitne vyjadruje používanie stratégií, nie sebahodnotenie žiaka.

- O reliabilite dotazníka zisťujúceho stratégie učenia sa CJ sa dozvieme až na s. 150 v časti dizertácie, ktorá je akoby doplnkom hlavného výskumu. Zaujímala by ma reliabilita (Cronbach alfa) u jednotlivých komponentov dotazníka, t.j. skupín stratégií. Tento výskum stratégií učenia sa CJ, ktorý autorka uvádza ako doplňujúci a podporný, však považujem za veľmi dôležitý, pretože vrhá nové svetlo na validitu použitej klasifikácie stratégií učenia s CJ.
- Zaujímavo sa autorka zmocnila efektivity skúmaných stratégií učenia sa. Jej efektivita je dosť hypoteticky koncept, ktorý obsahuje aj žiakom hodnotenú úroveň vlastných znalostí CJ. Korelácie efektivity so stratégiami zistené pomocou dotazníka, ktoré autorka rozsiahle uvádza a komentuje, sú relatívne priaznivé preto, že sa tu vzájomne porovnávali dve deklarácie žiaka. Škoda, že nemohol byť použitý objektívnejší pohľad na žiakove znalosti, napr. v podobe testu vedomostí a zručností CJ. Názov empirická efektivita sa mi zdá trochu nadsadený, skromnejšie by bolo použitie výrazu hypotetická efektivita alebo odhadovaná efektivita.
- Je zaujímavé, že sa v práci nepracovalo s pojmom cudzojazyčných schopností (ability), prípadne spôsobilostí (aptitude), ktoré zrejme súvisia s preferovanými stratégiami, ktoré žiak používa.
- Autorka pri analýze pojmov učenie sa a osvojovanie (s. 10) považuje druhý pojem za širší. Domnievam sa, že ide skôr o kvalitatívne odlišné pojmy. Osvojovanie si (jazyka) sa týka hlavne nadobúdania jazyka v prirodzenom prostredí, teda neštudijným spôsobom. Materinský jazyk si osvojujeme, v bilingválnych rodinách si deti dva jazyka osvojujú, neučia sa ich.

Záverom

Práca Mgr. Vlčkovej má výborne zvolený problém, má teoretický, empirický a metodologický charakter a vyúsťuje i do praktických aplikácií. Dizertantka preukázala excelentné teoretické myslenie, výborne zvládla metodológiu výskumu a dobre sa zmocnila i štatistiky. Jej dáta i závery sú veľmi cenné a prispeli k rozvoju teórie o stratégiách žiakov pri učení sa cudzieho jazyka.

Vzhľadom na to vyslovujem názor, že slečna K. Vlčková po úspešnej obhajobe si plne zaslúži udelenie akademického titulu PhD.

V Bratislave 27.12.2005

Prof. PhDr. Peter Gavora, CSc.

Univerzita Komenského v Bratislave